Suomen ympäristökeskus SYKE
PL 140
00251 HELSINKI

3.4.2018 SYKE-2018-J-66

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Pyyntö 20.3.2018

HE 18/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi

Pelastuslain muutosesityksen tavoitteena on tehdä erityisesti maakuntauudistuksen täytäntöönpanoon sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointiin liittyvät muutokset. Merkittävänä muutoksena pelastuslakiin esitetään myös öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaan liittyvien tehtävien uudelleen järjestämistä. Esityksessä ehdotetaan, että öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan ylin johto, ohjaus ja valvonta siirtyisivät ympäristöministeriöstä sisäministeriölle. Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE) siirrettäisiin alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunta-, koulutus- ja kehittämistehtävät Rajavartiolaitokselle.

Suomen ympäristökeskus tukee lakiesityksen tavoitteita. SYKE kiinnittää huomiota nykyisin SYKEn vastuulla olevien tehtävien siirtämiseen Rajavartiolaitokselle sekä vakavien torjuntatilanteiden vastuiden määrittämiseen. SYKE ehdottaa, että laissa tarkennettaisiin neljää kohtaa:

- öljy- ja kemikaalivahinkojen vastuiden alueellinen rajaaminen pelastuslaitosten ja Rajavartiolaitoksen välillä
- vastuu öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan ja alan ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestämisestä sekä torjuntavalmiuden hankkimisesta ja ylläpidosta
- luonto-osaamisen huomioonottaminen torjuntatöiden johtamisessa
- sisävesillä tapahtuvien vahinkojen torjunnan johtamisen tukeminen tietojärjestelmien avulla

1) Öljy- ja aluskemikaalivahinkojen vastuiden alueellinen rajaaminen

Nykyisin öljyvahinkojen torjuntalain 5 §:n mukaisesti Suomen ympäristökeskus vastaa alusöljyvahinkojen torjunnasta ja asettaa torjuntatöiden johtajan, jos alusöljyvahinko on sattunut tai sen vaara uhkaa Suomen vesialueella aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä. Aluskemikaalivahinkojen osalta vastuu on laajempi. Suomen ympäristökeskus vastaa torjunnasta ja asettaa torjuntatöiden johtajan, jos aluskemikaalivahinko on sattunut tai sen vaara uhkaa Suomen vesialueella tai talousvyöhykkeellä. Merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/22009) 2§:ssä on määritelty, että Suomen vesialueella tarkoitetaan aluevesiä ja sisävesialuetta. Ehdotetussa pelastuslaissa on tarpeen vielä täsmentää Rajavartiolaitoksen vastuualueita, sillä ehdotetun lain 27a § ja 34 § määrittävät Rajavartiolaitoksen torjuntavastuualueet eri tavoin. Säännösesityksen 27a § määrittää vastuualueeksi Suomen aluevesialueen ja talousvyöhykkeen, mikä on laajempi määritelmä kuin 34 §:n Suomen aluevesillä aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä.

> SYKE esittää, että säännökset 27a§ ja 34§ tarkistettaisiin vastaamaan öljyvahinkojen torjuntalain 5 §:n säännöksiä. Myös säännöksen verbin ”huolehtii” tilalla tulisi olla, että Rajavartiolaitos ”vastaa pelastustoiminnasta” …

Öljyvahinkojen torjuntalain 5 §:n mukaan ”Jos alusöljyvahinko on sattunut tai sen vaara uhkaa yhtä useammalla pelastustoimen alueella taikka jos vahinko tai sen vaara on niin suuri, ettei alueen pelastustointa kohtuudella voida vaatia yksin huolehtimaan torjuntatöistä, tai jos torjuntatoimet kestävät pitkään taikka siihen muuten on erityistä syytä, Suomen ympäristökeskus voi ottaa torjunnan vastuulleen ja asettaa torjuntatöiden johtajan.” Pelastuslakiesityksessä johtovastuuta koskevassa 34§:ssä on lause ” Valtion pelastusviranomaisella on oikeus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja määrätä pelastustoiminnan johtajasta ja hänen toimialueestaan toisin kuin 1 momentissa on säädetty”.

> SYKE esittää, että 34§:ssä kuvattu oikeus määriteltäisiin koskemaan alusöljyvahinkojen osalta Rajavartiolaitosta.

2) Vastuu öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan ja alan ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestämisestä sekä vastuu torjuntavalmiuden hankkimisesta ja ylläpidosta

SYKE korostaa, että öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaan varautuminen, öljyn keräyksen teknologian kehittäminen, torjuntasuunnitelmat ja koulutus ovat torjunnan kannalta erittäin tärkeitä ennakoivia toimia. SYKE näkee, että öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan kehittäminen sekä valtakunnallisen alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntavalmiuden hankkiminen ja ylläpito tulisi myös olla Rajavartiolaitoksen lakiin perustuva tehtävä. Säännöksessä tulisi ottaa huomioon myös se, että valtakunnallisen vastuuviranomaisen tulee tukea myös pelastustoimen kehittämistä.

> SYKE esittää, että säännökset 27a§ ja 34§ tarkistettaisiin vastaamaan öljyvahinkojen torjuntalain 5 §:n säännöksiä. Rajavartiolaitoksen vastuun määrittelyä on syytä tarkentaa ja laitoksella tulee olla lakiin perustuva oikeus toimia myös pelastustoimen alueella sekä velvollisuus koulutuksen ja torjuntavalmiuden ylläpitoon.

3) Luonto-osaamisen huomioonottaminen torjuntatöiden johtamisessa

Pelastuslakiehdotuksen 35 §:ssä (Johtaminen yhteistoimintatilanteessa), todetaan: "Öljy- ja kemikaalivahinkojen pelastustoimintaa varten perustettavaan johtoryhmään tulee kutsua ympäristöhallinnon nimeämä edustaja tai muuten varata tällaiselle edustajalle tilaisuus tulla kuulluksi."

> SYKE esittää, että lakiin sisällytettäisiin velvollisuus kuulla ympäristöasiantuntijoita myös tilanteissa, jolloin ei perusteta erillistä yhteistyöjohtoryhmää. SYKE toteaa, että ympäristöasioita koskevina viranomais- tai asiantuntijatahoina voivat tulla kyseeseen ELY-keskukset, (vuodesta 2020 alkaen maakunnat), kunnat, SYKE, Metsähallitus ja Luonnonvarakeskus.

4) Sisävesillä tapahtuvien vahinkojen johtamisen tukeminen

Esityksen perusteluissa todetaan: ”Öljyvahinkojen torjuntaan osallistuvien viranomaisten yhteinen tilannekuvajärjestelmä (BORIS) integroitaisiin osaksi merellisten onnettomuustilanteiden hallinnan kokonaisuutta. Tämä kehittäisi järjestelmän käytettävyyttä osana johtamisjärjestelmäkokonaisuutta nykyistä tehokkaammin ja mahdollistaisi yhtenäisten järjestelmien luomisen ja tehokkaamman käytön yksittäisten sovellusten sijaan.” SYKEn näkemyksen mukaan uudessa tilannekuvajärjestelmässä on otettava huomioon myös maa-alueet ja sisävedet sekä se, miten luontotiedot päivitetään uuteen tilannekuvajärjestelmään.

> SYKE esittää, että pelastuslakiin sisällytetään säännös, jossa Rajavartiolaitoksen tehtäväksi määritetään öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa palvelevan tilannekuvajärjestelmän ylläpito siten, että järjestelmä tukee myös sisävesillä tapahtuvien vahinkojen torjuntaa.

SYKE kiinnittää huomiota myös muutamiin kohtiin, joita olisi tarpeellista tarkentaa:

- SYKE esittää, että nykyisen öljyvahinkojen torjuntalain 3 luvun mukaisesti pelastuslaissa säädetään erillisenä säännöksenä öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntasuunnitelmien laatimisesta. Lisäksi on tarpeen olla valtuutus asetuksen säätämiseen. Asetuksessa tulee määritellä suunnitelman sisällöstä mukaan lukien Natura-alueiden ja muiden ympäristön kannalta tärkeiden alueiden sisällyttämisestä suunnitelmiin ja niiden suojaamisesta öljyvahingoilta.
- SYKE esittää, että lakiesityksessä (46 §) käytetty termi ympäristöhallinto määritellään ja virka-apuviranomaisina todetaan maakunnat, kunnat, SYKE, Metsähallitus ja Luke.
- SYKE esittää, että pelastuslain väliaikaista muuttamista koskevissa säännöksissä otetaan huomioon Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten asema vuonna 2019. Nykyisessä öljyvahinkojen torjuntalaissa on useita ELY-keskuksia koskevia säädöksiä.

Muistion valmisteluun ovat Suomen ympäristökeskuksessa osallistuneet ylitarkastaja Heli Haapasaari, kehittämispäällikkö Markku Maunula ja palvelujohtaja Harri Juvonen.